

містить взаємозв'язок, реальне самооцінювання, мистецтво слухати й переконувати, формувати й підтримувати відносини, здійснення переговорів, організація презентацій, а також публічних виступів; утворення бажання бути успішним, що виражається в самовіддачі, прагненні підтримувати статус, здатності до систематизації, ініціативності. Утворення когнітивних здібностей спеціалістів харчової промисловості потрібне для їх професійного розвитку й успішної кар'єри.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н. В. Компетентнісний підхід підготовки майбутнього інженера-педагога в харчовій промисловості. *Наукові записки*. 2016. № 2. С. 171–176.
2. Шимановська-Діанич Л., Шимановська В., Лозова О. Підходи до формування soft-skills фахівців харчової промисловості. *Академічні візії*. 2023. Випуск 17. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/721>
3. Янковчук М. М. Розвиток обдарованості: практичний досвід. *Обдарована дитина*. 2007. № 9. С. 48–54.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-446-0-38>

Пегінов Я. М.,

аспірант

Інституту соціальної і політичної психології Національної академії педагогічних наук України

Науковий керівник: Губеладзе І. Г.,

доктор психологічних наук,

в.о. заступника директора з наукової роботи,

завідувач відділу психології мас і спільнот

Інституту соціальної та політичної Національної академії педагогічних наук України

ПСИХОЕДУКАЦІЯ ЯК МЕТОД ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗАСОБАМИ КАНІСТЕРАПІЇ

Анотація. У роботі розглядається питання можливості залучення засобів каністерапії до психологічної підтримки військовослужбовців із застосуванням методу психоедукації. Наводяться результати досліджень залучення засобів каністерапії до психологічної роботи з ветеранами в англійських країнах.

Ключові слова: каністерапія, психоедукація, психологічна підтримка, військовослужбовці, соціальна реінтеграція.

Petinov Ya. Psychoeducation as a method of psychological support of militants in animal-assisted interventions with dogs

Summary. The article observes the possibility of incorporation of animal-assisted interventions with dogs in psychological support of militants while using the method of psychoeducation. The article underlines the research results of animal-assisted interventions with dogs within the frames of psychological work with military veterans in the English-speaking countries.

Key words: *animal-assisted interventions with dogs, psychoeducation, psychological support, military servicemen, social reintegration.*

Психологічна підтримка військовослужбовців Збройних Сил України переживає свою апробацію в умовах збройної агресії російської федерації проти України. Кожного дня інтенсивність бойових дій приносить нові виклики для психічного та фізичного здоров'я захисників України та потребує використання різноманітних підходів для організації та реалізації психологічної підтримки. Сучасна армія України складається не лише з кадрових військовослужбовців а ще й з мобілізованих громадян, які стали на захист держави часто без попереднього досвіду участі у бойових діях, що вимагає не лише традиційних методів, але й новітніх науково доведених методів психологічної роботи задля збереження психічного здоров'я українських військових. Завдяки академічній, науково-практичній та військовій співпраці до арсеналу сучасного психологічного інструментарію стали входити різні психологічні методики та техніки, які спрямовані на забезпечення умов для надання психологічної допомоги, реабілітації та відновлення в контексті психологічної підтримки.

Одним з таких нетрадиційних для України психологічних методів є каністерапія, яка передбачає залучення собак до психологічної роботи з людьми шляхом створення терапевтичних, рекреаційних та навчальних умов під час людино-тваринної взаємодії [5]. Каністерапія широко використовується в Ізраїлі, США, Канаді та багатьох європейських країнах. Зокрема в США, військові ветерани приймають участь у програмах каністерапії для зменшення симптомів ПТСР [4], забезпечення соціальної реінтеграції [7] і подолання залежності [3].

Психоедукація (психологічна просвіта) є важливим компонентом психологічної підтримки, оскільки завдяки психоедукації людина дізнається про особливості і закономірності її психічного стану, а також отримує знання щодо різних аспектів свого психічного

здоров'я в особистому та соціальному контекстах [1]. Психоедукація, як метод психологічного впливу є частиною багатьох психологічних методик для навчання військовослужбовців управлінню стресом і роботі з травмою [2]. Водночас, є дослідження [8], результати яких вказують на успішність залучення засобів каністерапії для реалізації психологічної просвіти.

Як і кожний з видів анімалотерапії, каністерапія має свої технічні та методологічні особливості реалізації методів психологічного впливу. Оскільки собаки є соціальними тваринами та тваринами-компаньйонами, їх залучення до психологічної роботи в умовах-людино тваринної взаємодії є дуже цінним і безпечним. Безпечність взаємодії з собакою полягає у тому, що собака є спеціально навченою для психологічної роботи з людиною під керівництвом психолога та провідника. Це означає, що поведінка собаки є контрольованою, передбачуваною та цілеспрямованою. Поряд з контрольованою поведінкою, каністерапевтичні заняття також потребують контрольованого середовища, щоб вплив був направлений саме в тому напрямку психічної діяльності людини, в якому необхідні бажані зміни.

Тематика психоедукаційного впливу може бути різноманітною при залученні засобів каністерапії. В контексті психологічної підтримки військовослужбовців корисними можуть бути заняття, які будуть спрямовані на розвиток знань про мову тіла тварини, сигнали примирення, просторове розташування тіла тварини при соціальних контактах та способи корекції поведінки тварини методом позитивного підкріплення й обумовлення реакцій в контексті теорій оперантного та класичного обумовлення. Завдання такої роботи – сформувати у людини знання про особливості взаємодії з твариною та її реакції, напрацювати навички доброзичливої та усвідомленої взаємодії з твариною та розвинути уміння успішної взаємодії з твариною на повсякденній основі. Кінцева мета – навчити людину екстраполювати розвинуті уміння взаємодії з твариною у її людське соціальне середовище. Даний підхід дозволить військовослужбовцям задіяти ділянки головного мозку, які відповідають за когнітивну діяльність та соціальну взаємодію, що допоможе, на нашу думку, процесу соціальної реінтеграції. Водночас, каністерапевтичні заняття завжди стимулюють людину до самоконтролю емоцій та поведінки, що також є предметом спостереження та контролю психолога. Під час роботи психолог стимулює людину до самовираження через рефлексію (вербалізацію) своїх переживань. Успіх кожного заняття буде залежати від здатності людини контролювати свої емоції, поведінку та реалізувати знання про закономірності поведінки для досягнення завдання, яке обговорюється на початку кожного заняття в доступній для людини формі.

Психологічний зміст каністерапевтичних занять полягає у досягненні довіри між учасниками людино-тваринної взаємодії. В даному випадку, собака виступає агентом соціальної взаємодії, який сприймає людину (суб'єкта взаємодії) з безумовним прийняттям. Водночас, тварина здатна реагувати поведінкою на динамічні коливання характеристик рухів тіла людини, реагуючи на інтенсивність, імпульсивність, силу та інформаційний посил дій людини. В даному випадку психолог спостерігає за мовою тіла людини і тварини, аналізуючи і направляючи їх взаємодію у бажаному напрямку. Наприклад, підчас каністерапевтичного заняття людина вивчає різні поведінкові прояви тварини, а саме: уникання контакту, прагнення до близькості, прояви страху, особливості погляду, завмирання, метушіння, сигнали позою тіла та напруженням м'язів [6]. Це дасть можливість людині навчитися ідентифікувати поведінку та розуміти її зміст, формуючи соціальний та емоційний інтелект, що є дуже важливим для успішної соціальної взаємодії.

Враховуючи викладене, можемо зробити висновок, що психоедукація військовослужбовців засобами каністерапії може мати суттєвий позитивний вплив в контексті психологічної підтримки. Одним з актуальних напрямків залучення засобів каністерапії є навчання соціальним навичкам або корекція соціальної взаємодії, яка допоможе військовослужбовцям покращити свої знання про мову тіла та її зміст і екстраполувати дані знання на соціальну взаємодію з людьми. Така робота може бути корисною для військовослужбовців, які проходять реабілітацію, потребують підтримки з соціальної реінтеграції, а також тим, хто планує утримувати тварину-компаньйона.

Список використаних джерел:

1. Бочелюк, В., & Коротков, В. Психологічні особливості формування стресостійкості у військовослужбовців. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 8(42). С. 686–694.
2. Когут, О. О. Первинна психологічна допомога потерпілим із симптомами гострого стресового розладу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. № 1. 2023. С. 31–38.
3. Dell, C. A., Kosteniuk, B., & Bentley, E. Benefits and challenges of having a service dog among veterans in recovery from substance use harms. *Anthrozoös*. 2023. № 36(1). С. 83–97.
4. Farmer, S. M. Integrating animal-assisted interventions in United States veterans with self-reported posttraumatic stress disorder. *The Journal for Nurse Practitioners*. 2021. № 17(5). С. 619–622.

5. IAHAIO White Paper. 2019. URL: <https://iahaio.org/wp/wp-content/uploads/2021/01/iahaio-white-paper-2020rev2018-ukrainian.pdf>

6. Townsend, L., Gee, N. R. Recognizing and mitigating canine stress during animal assisted interventions. *Veterinary Sciences*. 2021. № 8(11). С. 254–270.

7. Webberson, E., Schroeder, K., Binfet, J. T., Stellato, A. C. Supporting animals and veterans through enrichment: An exploratory study on a brief canine socializing intervention. *Human-Animal Interactions*. 2024. № 12(1). С. 1–15.

8. Williams, J. M., Bradfield, J., Gardiner, A., Pendry, P., Wauthier, L. Co-Producing Paws on Campus: A Psychoeducational Dog-Facilitated Programme for University Students Experiencing Mental Health Difficulties. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2024. № 21(8). С. 1–21.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-446-0-39>

Пономарьова Д. М.,

*студентка 2 курсу магістратури за спеціальністю 052 – Політологія
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

Науковий керівник: Дробот О. В.,

доктор психологічних наук, професор,

професор кафедри психології, філософії та суспільних наук

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ПРОЯВ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ

Анотація. Досліджено особливості прояву емоційно-вольової сфери військовослужбовців в екстремальних умовах. Розглянуто емоційну стійкість, вольові якості, їх роль у регуляції поведінки та забезпеченні ефективного виконання професійних завдань.

Ключові слова: емоційно-вольова сфера, емоційна стійкість, вольові якості, військовослужбовці, екстремальні умови.

Ponomarova D. Manifestation of the emotional and volitional sphere of a serviceman

Summary. The features of the emotional-volitional sphere of military personnel under extreme conditions are studied. Emotional stability and